

Nieuwsbrief

April 2013 nummer 1

Pagina 1

De Vrijheid van Rosendaal

Colofon nieuwsbrief

Secretariaat

Nispensestraat 115

4701 CV Roosendaal

☎ 0165-540726

e-: bestuur.devrijheid@12move.nl

Website: www.heemkundekringroosendaal.nl

Redactie nieuwsbrief

Koos Caniëls

☎ 0165-543297

e-: j.j.caniels@kpnmail.nl

Bankrelatie

Rabo 14.43.24.423

Bedankt en Welkom !

Zo op het oog een tegenstrijdigheid: bedankt en welkom. Toch moet het op deze plaats maar even worden gezegd, want er is een wijziging geweest in de redactie van onze Nieuwsbrief. Zoals u weet heeft Ineke van Rijen al jarenlang de werkzaamheden als redactie van de Nieuwsbrief op zich genomen en dat tot volle tevredenheid van ons bestuur. Afgaande op de reacties die over de Nieuwsbrief tot ons komen bent u het daarin met ons eens. Omdat Ineke binnen onze heemkundekring op meer onderwerpen actief is, heeft ze echter aangegeven met de redactie te willen stoppen. Dat vinden wij vanzelfsprekend jammer, maar wel begrijpelijk.

De vacature was echter heel snel ingevuld want toen we dit in ons bestuur bespraken, diende zich echter meteen al iemand aan die de redactiewerkzaamheden van Ineke wil overnemen: ons bestuurslid Koos Caniëls. Koos draait inmiddels al weer even mee in ons

bestuur en heeft, naast zijn fiscale en financiële kennis die hij mede ten dienste stelt van onze heemkundekring, nu aangegeven ook de redactie van de Nieuwsbrief te willen gaan doen.

Vandaar dus de aankondiging: bedankt en welkom. Ineke, bedankt voor al het werk dat jij tot nu toe voor onze Nieuwsbrief hebt gedaan en Koos, welkom als redacteur en veel succes daarin!

René Konings, voorzitter

Jaarvergadering 25 maart 2013

Met een erg koude buitentemperatuur maar met een warm gevoel konden we op maandagavond 25 maart constateren dat het weer erg druk was op onze jaarvergadering in de Conferentiezaal van ons Heemhuis Mariadal. Ruim 100 leden waren aanwezig om over onze activiteiten en de financiële stand van zaken van onze heemkundekring in het afgelopen jaar geïnformeerd te worden. Complimenten voor alle aanwezigen, die er voor zorgden dat de agenda van deze jaarvergadering snel en adequaat kon worden afgehandeld. Mieke van Leuven werd herkozen als bestuurslid en René Konings is weer tot voorzitter gekozen. Na een pauze werden drie films vertoond: Afscheid van Charitas, de Architectuur van Jac. Hurks en De verhuizing van Kelder naar Klooster van de heemkundekring. Het onvervalste Roosendaalse dialect van Zuster Eleonora in de film over Charitas leidde zelfs tot een glimlach en een op gepaste momenten uitbundige lach. Na afloop bleven velen nog even in onze ontmoetingsruimte, een ideale plek om kennis te maken en na te praten.

Tijdschrift De Vrijheijt van Rosendale

Zoals u weet wordt elk jaar in juni en in december het Tijdschrift van onze heemkundekring op uw adres bezorgd. Velen van u kijken elke keer reikhalzend uit naar het resultaat van het vele werk dat de redactieraad van het tijdschrift steeds in dit halfjaarlijkse periodiek aan onze leden presenteert. Zoals we in onze jaarvergadering ook hebben laten blijken, verdient de redactieraad alle lof en waardering voor dit voor onze heemkundekring waardevolle tijdschrift.

In het komende nummer van juni 2013 zal, als alles loopt zoals in de bedoeling ligt, onder andere aandacht worden besteed aan: De Onze Lieve Vrouwekerk, interieurschilderingen tot circa 1960; Mijn herinneringen aan Zonneland; Het wonderlijke ontstaan van de St. Michel (M)ULO; Roosendaal van dag tot dag (2^e helft 1912); In de Molenstraat (4), Wasserij Nijman en Levensbeschrijving Paters Redemptoristen (4). Ook andere onderwerpen zullen ongetwijfeld de revue weer passeren. Wij wensen u alvast veel leesgenoegen toe.

Heemkundekring bedankt .....

Zoals u weet heeft uw heemkundekring vorig jaar in Parottia in het kader van het Industrieel Verleden een tentoonstelling georganiseerd over de Koninklijke Grafische Kunstinrichting J. van Poll Suykerbuyk. Deze bijzondere tentoonstelling trok veel publiek waaronder veel oud-werknemers van Van Poll. Uit de waardevolle contacten tijdens deze tentoonstelling is een reünie ontstaan, die in november vorig jaar werd gehouden. Na afloop van deze reünie ontving de heemkundekring het volgende bericht:

Het organisatie team van de van Poll-reünie wil vanaf deze plaats ook de Heemkundekring en al hun betrokken medewerkers bedanken voor de geweldige tentoonstelling die zij hebben georganiseerd over de Koninklijke van Poll. Zonder deze expositie was er waarschijnlijk nooit een reünie gehouden. Veel oud Van Pollers hebben er van genoten.

Kinderen van de hoop

Van 2 april tot 4 mei 2013 is in de bibliotheek aan de Markt de tentoonstelling 'Kinderen van de hoop' te zien. De expositie is een initiatief van de Stichting Ere Wie Ere Toekomst in samenwerking met de bibliotheek en de Gemeente Roosendaal. De stichting is een organisatie die aandacht schenkt aan gebeurtenissen uit de Tweede Wereldoorlog. De tentoonstelling bestaat uit werk van Shirley Barenholz, een internationaal gewaardeerde fotojournaliste en documentairemaker, geboren in Roosendaal. De toegang tot de tentoonstelling is gratis.

Shirley Barenholz (Roosendaal, 1965) maakt al ruim 20 jaar indrukwekkende foto's. Het werk van de oud-Roosendaalse, voormalige leerling van het Norbertus College is een selectie van haar foto's, multimedia-installatie en documentaires. Ze studeerde een jaar maatschappijgeschiedenis en deed een opleiding in de schrijvende journalistiek. Na enkele jaren kwam Shirley er achter dat haar hart lag bij de fotografie. Zij leerde het vak van de bekende New Yorkse Magnum-fotograaf Burt Glinn.

Turftentoonstelling in Breda

Onze reizende tentoonstelling over de Herleving van de Turfhistorie West Brabant, die inmiddels al op veel plaatsen in West Brabant te zien is geweest, gaat in mei richting Breda. Tijdens de Nassauweek, die in Breda wordt gehouden van 18 tot en met 25 mei a.s. is de tentoonstelling te zien in de Grote Kerk in Breda. In samenwerking met Heemkundekring Engelbrecht van Nassau in Breda en als onderdeel van het project Nassauweek. Een historische tentoonstelling in een historische omgeving. Wat wil je als heemkundekring nog meer...

Als u in de gelegenheid bent, moet u zeker de Grote Kerk even binnenstappen.

Nu we het dan toch over turf hebben, vragen we graag nog even uw aandacht voor de website www.wegvandeturf.nl. Deze website die door de Projectgroep Herleving Turfhistorie West Brabant speciaal is ontworpen voor de

schooljeugd (bovenbouw basisonderwijs en onderbouw voortgezet onderwijs) geeft een erg mooie en interessante weergave van de turfgeschiedenis in West Brabant. Door middel van een interactief programma worden ook vragen gesteld en vanzelfsprekend komt daarop ook terug of en waarom het antwoord dat gegeven is, goed of fout is. Ook voor volwassenen een leuk en leerzaam onderwerp!

Dagexcursie naar Groede en Breskens

U hebt enkele weken geleden de uitnodiging ontvangen voor onze excursie naar Zeeuws Vlaanderen op woensdag 17 en donderdag 18 april a.s. waarvoor u zich op de voor u bekende wijze kon inschrijven. Het belooft weer een interessante excursie te worden en de belangstelling is weer groot genoeg om op elke excursiedag een bus te laten rijden.

Extra lezing op 16 mei 2013

De activiteitencommissie van onze heemkundekring kreeg onlangs een suggestie voor een bijzondere lezing. Aanleiding om eens verder contact op te nemen en de spreker te vragen om zijn lezing voor ons te komen houden. Dit gaat gebeuren op donderdag 16 mei a.s. in de Conferentiezaal van ons Heemhuis Mariadal. Binnenkort ontvangt u de uitnodiging hiervoor, maar noteer de datum alvast maar in uw agenda: donderdag 16 mei 2013.

Wijziging eindredacteur

Vier keer per jaar geeft Brabants Heem, de overkoepelende provinciale organisatie van heemkundekringen in Noord Brabant, het blad De Koerier uit met nieuws over Brabantse heemkundige thema's, evenementen en nieuwsoverzichten. Jan Franken was als bestuurslid van Brabants Heem eindredacteur van De Koerier maar omdat hij afscheid genomen heeft van het algemeen bestuur heeft René Hermans zijn taken, ook met betrekking tot de website, overgenomen. René Hermans is ook voor onze heemkundekring geen onbekende: hij woont in Wouw, is als redacteur betrokken bij het tijdschrift van de Wouwse heemkundekring, is

bestuurslid van Brabants Heem en is uit dien hoofde ook regiovoorzitter van en voor de Westbrabantse heemkundekringen. Bovendien was hij zeer actief betrokken bij de Projectgroep Herleving Turfhistorie West Brabant. Wij wensen René Hermans veel succes toe in zijn nieuwe taak als eindredacteur van De Koerier!

Het verhaal van Roosendaal

Op dinsdag 26 maart werd in het Oude Raadhuis op de Markt in Roosendaal het langverwachte boek 'Het verhaal van Roosendaal - een historische canon' gepresenteerd. Aan burgemeester Niederer werd het eerste exemplaar overhandigd, die daaraan meteen maar de conclusie verbond dat dit boek bij elke rechtgeaarde inwoner van de Gemeente Roosendaal in de kast moet staan. In het boek maakt u kennis met de negentig belangrijkste onderwerpen uit de geschiedenis van Roosendaal met veel afbeeldingen. Daarmee is het meer dan een leesboek geworden. U kunt het boek voor de prijs van € 9.95 afhalen bij het Roosendaalse Gemeentearchief en het Museum Tongerlohuys.

Samenwerking met België

Onlangs is een samenwerkingsverband gestart tussen Westbrabantse en Noordbelgische heemkundekringen en instellingen om gezamenlijk te komen tot een turfproject dat de gehele streekomvang van beide gebieden bevat. Ook de werkgroep Turf, het bruine goud van Roosendaal, maakt namens heemkundekring De Vrijheijt van Rosendale deel uit van dit samenwerkingsverband. De hieruit ontstane Werkgroep 'Turfrelicten in Beeld, een toekomst' streeft naar het realiseren van herkenbare plaatsen in het landschap over het turfverleden. Een hele klus, maar u zult er ongetwijfeld nog meer van horen!

Jaarboek Ghulden Roos

Op donderdag 11 april is het nieuwe jaarboek De Ghulden Roos gepresenteerd. Het is alweer de 72^e editie van het jaarboek. De Ghulden Roos is het oudst bestaande historische jaarboek van de provincie Noord- Brabant. Het boek bevat

artikelen over diverse onderwerpen. Na ontvangst en welkom heeft Truus Stevens een presentatie gehouden over haar artikel waarna de uitreiking plaatsvond aan de auteurs.

Tentoonstelling Made in Roosendaal

Het gemeentearchief maakte de tentoonstelling Made in Roosendaal / nl voor het Roosendaals Symfonie Orkest dat dit jaar dertig jaar bestaat. Centraal staan de drie Roosendaalse componisten Henk van der Vliet, Martyn Smits en Antoon Maessen. Ook Léon Orthel, Adrianus Somers, Harmen Fraanje en Kees Stolwijk komen aan bod. De tentoonstelling is tot eind april te zien in de hal van het Centrum voor de Kunsten (de muziekschool) in de Burgerhoutsestraat.

Tentoonstelling Beatrix

Het gemeentearchief staat in de maand april in het teken van de troonwisseling en Koningin Beatrix. Persfotograaf Ben Steffen fotografeerde Beatrix tijdens haar bezoeken aan West-Brabant. Een aantal van zijn foto's kunt u bekijken in de studiezaal en etalages van het archief.

Belangrijke data

6 april 2013 :

Open huis in Heemhuis Mariadal en tevens laatste dag tentoonstelling Tabaksindustrie in Roosendaal;

15 april 2013 :

Bestuursvergadering in Heemhuis Mariadal ;

17 en 18 april 2013 :

Excursie naar Groede en Breskens;

24 april 2013:

Lezing Turfgeschiedenis in Loon op Zand ;

25 april 2013:

Algemene vergadering Brabants Heem in Oirschot ;

4 mei 2013:

Open huis in Heemhuis Mariadal ;

13 mei 2013:

Bestuursvergadering in Heemhuis Mariadal ;

16 mei 2013:

Extra lezing in Heemhuis Mariadal ;

18 t/m. 25 mei 2013:

Tentoonstelling Turfhistorie West Brabant in Grote Kerk Breda;

22 mei 2013:

Lezing over kloostertuinen door Drs. Carla Oldenburger in Heemhuis Mariadal ;

1 juni 2013:

Open huis in Heemhuis Mariadal ;

17 juni 2013:

Bestuursvergadering in Heemhuis Mariadal.

Ervaringen van een bezoeker

Betreft bezoek tabakstentoonstelling in Heemhuis Mariadal. Gehouden van 24 februari tot en met 6 april 2013.

In de tentoonstellingsruimte zijn de tabaksattributen heel mooi opgesteld. De ruimtelijkheid zorgt er voor dat ze goed tot hun recht komen. De foto's, teksten, films en diagrammen in de grote ruimte dwingen je te kijken en te lezen. Ik weet bijna zeker dat grondstoffen, hulpmiddelen, half- en eindproducten, gereedschappen en beelden van mensen en dingen herinneringen oproepen. Vooral bij mensen van wie hun (overgroot)vader, (overgroot)moeder, familielid of kennis hebben gewerkt in de Roosendaalse tabaksindustrie. Het wekt het verleden weer tot leven. Op een manier, dat je er deelgenoot van wordt. Dat is de gewaardeerde verdienste van Fons Heijmans, Léon Antonissen en Toon Broos. Dat er t.a.v. het voorbereidende onderzoekswerk, mede, wezenlijke bijdragen zijn geleverd door Marius Broos en meneer Heijnen (sorry Wim) mag duidelijk zijn. De inbreng van Leo van Dongen,

Ben Steffen en Frans van der Linden dient vermeld te worden. Zij hebben de attributen letterlijk en figuurlijk in de etalage gezet. Ineke van Rijen heeft gezorgd voor afstemming en coördinatie. Zo heeft ieder vanuit zijn eigen discipline energie in tabak gestoken. Met succes!

Elke bezoeker zal op zijn manier de tentoonstelling op zich laten inwerken. Als er geen familieband is met vroegere medewerkers, zal dat wat meer op afstand zijn. Ik betrap me er op dat ik weliswaar naar mensen kijk, maar als het ware, onbewust, zoek naar de dimensie, die achter de waarneming ligt. Dan kom ik uit op verschijnselen van algemene aard, kenmerkend voor het tijdsbeeld uit de vroege, vorige eeuw. Dat voel ik sterker bij de beelden in de algemene ruimte dan bij de attributen in de tentoonstellingsruimte. Ik heb dan de neiging de waarneming van dat verleden af te zetten tegen kenmerken van deze tijd. Spontaan te zoeken naar verklaringen voor veranderingen. Veranderingen die zich in hoog tempo hebben voltrokken.

Wat neem ik waar, wat is veranderd en wat zijn, in voorkomende gevallen, verklaringen?

In willekeurige volgorde:

- Het productieproces, dat leidde naar de sigaar en wat dies meer zij, was erg arbeidsintensief met een relatief lage arbeidsproductiviteit.
- Het zware accent op de tabaksindustrie leidde voor onze stad en zijn omgeving tot een kwetsbare economie.
- De herkomst van de medewerkers beperkte zich tot Roosendaal en omgeving. De werving van medewerkers kende dan ook een regionaal karakter.
- Er was sprake van mechanisatie, maar wel op een laag niveau.
- De discipline op de werkvloer was groot.
- Er was sprake van scheiding der geesten, waar het ging om de werkplek van man en vrouw.
- Een scherpe en strikte scheiding in rangen en standen.

- Met betrekking tot de leeftijdsopbouw, namen er veel jongeren deel aan het arbeidsproces. De leerplichtwet schrijft voor dat ze nu op school zouden zitten.
  - Het kwam voor dat genoemde jongeren, niet in dienst zijnde van de fabriek, "ingehuurd" werden door volwassen medewerkers. Een uitzendconstructie avant la lettre.
  - Lage lonen, overigens niet anders dan in vergelijkbare bedrijfstakken.
  - Langere werkdagen dan nu gedurende meer dagen in de week.
  - De locatie van de fabrieken, aanvankelijk sterker dan later, concentreerde zich in de stad of aan zijn directe randen. Nu zijn ze te vinden op bedrijventerreinen. De geringe mobiliteit van toen dwong wonen en werken tot een gedeelde locatie. Door toegenomen gemak zich te verplaatsen en aangescherpte milieueisen, zijn de twee functies nu ruimtelijk gescheiden.
  - In deze tijd hebben economische processen veelal een mondiaal karakter. In die tijd minder. Toch werden ook toen al grondstoffen van overzee aangevoerd om hier verwerkt te worden.
  - Bedrijfstakken zijn kennelijk plaats- en vooral tijdgebonden. Ze kennen een opkomst, bloeiperiode en neergang. Zo ook de tabaksindustrie.
  - Enzovoort.
- De mensen die de tentoonstelling hebben gerealiseerd zijn er in geslaagd hun cultuurhistorische boodschap op een "sprekende" manier voor het voetlicht te brengen: hulde!

Piet Schepers, bezoeker.

En nog zo'n hartverwarmende reactie.....

Terugkijkend op de tentoonstelling over de Roosendaalse tabaksindustrie wil ik jullie nog eens hartelijk danken voor jullie inzet wat deze tentoonstelling betreft en voor het onvoorstelbaar mooie resultaat wat deze heeft opgeleverd.

Ook dank namens mijn kinderen, broers en zussen die altijd nog zeer betrokken zijn met dit vak dat ons van jongs af aan met de paplepel is ingebracht. Zelfs jullie toonden gaande weg steeds meer enthousiasme voor en kennis over dit prachtige ambachtelijke vak, waar tal van Roosendalers met veel liefde in gewerkt hebben.

Velen van hen die direct of indirect met dit vak een band hadden, bezochten dan ook deze tentoonstelling, soms meerdere malen.

Zoals Fons Heijmans aangaf: 730 bezoekers waarvan zich ook nog nieuwe leden voor de Heemkundekring aanmeldden. Dan mag er terecht van een groot succes gesproken worden. Van harte proficiat hiermee.

Zo'n mooi resultaat kon ook niet uitblijven. De werkgroep had werkelijk alles uit de kast gehaald, om deze tentoonstelling op al haar onderdelen op professionele wijze op te bouwen. Het was niet alleen namen, oude verhalen, voorwerpen etc. bij elkaar zoeken en contacten leggen, maar ook kennis vergaren over dit vak. Voor dat laatste zijn alle betrokkenen van deze tentoonstelling **cum laude** geslaagd, dit wordt door iedereen bevestigd.

Alle bezoekers zijn jullie daar dankbaar voor, inclusief ondergetekende en zijn familie.

Velen, maar zeker ook wij, zullen nog lang over deze tentoonstelling napraten en nagenieten. Het vak zal door jullie inzet niet in de vergetelheid belanden zeker niet bij de vele bezoekers van deze prachtige tentoonstelling.

Nogmaals dank en een pluim voor jullie allemaal!

Met vriendelijke groet,
Anton Segers.

SCHENKINGEN

En natuurlijk werden wij ook afgelopen periode weer vele malen aangenaam verrast door talloze schenkingen.

Onze dank gaat dan ook uit naar onderstaande dames en heren:

Fam. Van der Heijden
Mw. J. Broeren
Mw. M. van Dun
Dhr. C. Koolen
Dhr. H. van Gastel
Dhr. A. Jens
Dhr. L. Notenboom

Mw. G. Roset - Jongstra
Dhr. A. Dekkers
Mw. J. Notenboom
Dhr. A.J. Broos
Dhr. P. van Herp
Dhr. B. Maas
Dhr. A. de Bra
Dhr. Van Merode
Dhr. Bouwens
Dhr. R. Hermans
Fam. Boelhouters
Dhr. A. van Zimmeren
Dhr. W. Donker
Dhr. M. Broos
Dhr. E. Boeren
Dhr. L. Heirbout
Mw. A. Bogers - v.d. Heijden
Dhr. W. Hertoghs
Dhr. v. Nassau
Dhr. P. Schepers
Dhr. P. Peeters
Mw. S. v. d. Hogenhoff
Dhr. T. Haenen
Dhr. J. Broos
Mw. C.J.M. Koeyvoets - v. Crugten
Dhr. v.d. Broecke
Dhr. M. Vermunt
Dhr. J. van Rijsbergen
Dhr. Holland
Dhr. C. van Zantvliet
Dhr. C. Coppens
Dhr. A. Bogers
Dhr. A. van Loon
Dhr. D. Verbunt
Dhr. J. Dudok
Mw. Veraart - Braat
Mw. C. Coymans
Mw. M. Konings - Machielse
Dhr. Th. Mekes
Dhr. A. Theunis
Mw. W. Romme
Dhr. W. Sebrechts
Dhr. L. Vermunt
Dhr. J. v.d. Bouwhuysen
Dhr. A. Verkouteren
Dhr. C. Scheepers
Fam. Walraven
Dhr. J.C. Willekens
Mw. Thielen
Mw. L. Gommeren - v. Eekelen
Mw. Theunisse - Brouwers
Dhr. G. van Meer
Dhr. J. van Steen
Dhr. R. v.d. List
Dhr. L. Mol
Dhr. A. Bruijnincx
Dhr. Roks
Mw. M. Spekman
Dhr. J. Vissers
Fam. Peeters
Dhr. C. Rops
Heemkundekring St. Willebrord.